УДК 379.8+007 : 304 : 070

СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ «МАЛЬОПИС»: ВИДАВНИЧІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Е. І. Огар, Х. С. Копильчак

Українська академія друкарства
вул. Підголоско, 19, Львів, 79020, Україна

Охарактеризовано специфіку основних жанрів графічної літератури — коміксу та графічного роману — як об'єктів видавничого втілення, описано масштаби зацікавлення феноменом у зарубіжній та українській теорії і практиці. Розглянуто кількісні та якісні характеристики видавничого репертуару коміксів та графічних романів, що сформувався в Україні впродовж 1991–2018 рр., визначено основні чинники, що зумовлюють висхідну динаміку видавання/продукування відповідної продукції та перспективність розвитку ринку графічної літератури в Україні. Особливу увагу приділено феномену власне українських мальописів, що завдяки створеним унікальним образам українських супергероїв, злободенній суспільній тематиці (війна, загроженість свободи, корупція тощо), неповторному графічному образу здатні розширити рамки побутування українських «мальованих історії», сприяти масовизації їх як явища сучасної культури.

Ключові слова: *графічна література, український комікс, видавничий ринок, жанрово-типологічні характеристики, українські супергерої*

Постановка проблеми. Помітні зрушення на ринку видання в Україні графічної літератури: вихід з андеграунду та самвидаву найвідоміших її жанрів — коміксу та графічного роману[1] (усе частіше їх називають «мальованими історіями» або «мальописами»), поява видавництв, готових спеціалізуватися на випуску специфічної продукції, щораз «гучніша» присутність їх на двох найбільших в Україні книжкових ярмарках (BookForum у Львові та Книжковий Арсенал у Києві), функціонування декількох інтернет-магазинів, що спеціалізуються на продажу коміксів провідних світових видавництв (comics.ua, onthebus, ideo-grafika), проведення фестивалів популярної культури (коміксів та косплею) — Kyiv ComicCon, ComicCon Ukraine, Fan Expo Odessa, започаткування у мережі дискусійних майданчиків (comics.com.ua, playua.net та ін.), пожвавлення у сфері купівлі авторських

[1] Загальновизнаною і часто використовуваною в українських публікаціях для означення поняття «комікс» є дефініція, подана свого часу відомим теоретиком в галузі графічної літератури С. МакКлаудом: це серія суміжних малюнків та інших зображень, розташованих у певній смисловій послідовності і призначених для передання інформації та/або для виклику в глядача естетичного почуття [1]. Автори однієї з найновіших наукових розвідок, присвячених феномену «графічного роману», Х. Фрей та Я.Бетен пропонують розглядати його як медіум, інтегрований в ширші культурні поля і практики, такі як графічна література та візуальний сторітелінг; дослідники вважають його складнішим порівняно з коміксом жанром і детально вивчають спільне і відмінне між ними на рівні форми, контенту, формату публікації (видавання) та способів продукування і дистрибуції [2, с. 8].

прав на видання всесвітньо відомих коміксів[2] — усе це засвідчує зростання в Україні зацікавлення жанрами візуального наративу (графічної літератури) як з боку читацьких кіл, так і з боку професіоналів, передовсім, творців і видавців.

У цьому контексті тему запропонованої нами публікації можна вважати актуальною. Потреба в її висвітленні зумовлена доволі скромним рівнем опрацювання в українській науці загалом і соціокомунікативістиці, теорії та історії видавничої справи зокрема.

Аналіз вивченості проблеми. У розвитку світової графічної, або візуальної літератури упродовж усього XX ст., а також індустрії її виготовлення (досить потужної в таких країнах, як США та Японія) спостерігалися підйоми та спади, проте вона ніколи не втрачала популярності ні серед досить чисельної аудиторії прихильників, ні серед видавців. На зламі XX–XXI ст. графічна література перетворюється на складноструктуроване — за тематикою, жанровими і стилістичним ознаками медійне (літературно-видавниче) й мистецьке явище, із специфічними проявами й особливими традиціями в культурі тих країн, де воно прижилося. Графічна література розширює свої статусні рамки, демонструючи поряд із артефактами маскульту широкого вжитку приклади серйозних високомистецьких артпроектів[3]. Із стрімким розвитком цифрових медіатехнологій різні жанри графічної літератури (комікс, графічний роман, манга та ін.) разом із комп'ютерними іграми, анімаційним та ігровим кіно стають невід'ємною складовою так званих крос-медійних мультиплатформних проектів[4].

Цими трансформаціями пояснюється активізація уваги з боку академічної науки до феномену графічної літератури, зокрема стрімкий розвиток окремого наукового та освітнього напряму — Comics Studies. Актуальна джерельна база проблематики є кількісно та якісно розбудованою[5]. До основних груп джерел можна віднести: 1) оцифровані колекції видань коміксів, комікс-стрипів, графічніх романів тощо[6]; 2) тематичні довідники та енциклопедії[7]; 3) монографії, наукові збірники, навчальні видання для університетів, в яких феномен досліджується в контексті різних наукових і науково-практичних дисциплін: мистецтвознавства, арт-дизайну,

[2] 2016-2017 рр. ексклюзивні права на переклад українською коміксів всесвітньовідомого видавництва DC Comic, зокрема «Vertigo», отримали видавництва «Рідна мова» і «Махаон-Україна»; 2018 р. – Marvell Comics, зокрема «Людина-павук» (дочірнє представництво в Україні британського видавництва «Fireclaw») і Dark Horse Comics, зокрема «Відмак» (видавництво "Vovkulaka") та ін. [3].

[3] Це засвідчує, зокрема, факт присудження 1992 р. Пулітцерівської премії графічному роману А. Шпігельмана, «Маус: історія того, хто вижив» («Maus: A Survivor's Tale»), присвяченому темі Голокосту (1986, 1992), або входження всесвітньовідомого (ще й завдяки екранізації) коміксу А. Мура та Д. Гіббонса «Вартові» («Watchmen») до списку найвизначніших романів всіх часів за версією «TIME Magazine» [4].

[4] До прикладу, у листопаді 2018 р. за підтримки Comic-Con International було організовано симпозіум SAM (Storytelling Across Media), на якому фахівці зі сторітелінгу обговорювали особливості його творення та функціонування в найрізноманітніших медіа, зокрема у коміксах, іграх, анімації, кіно тощо [див. дет. 5].

[5] До найвідоміших баз даних, в яких вміщено бібліографію (часто анотовану) публікацій, присвячених графічній літературі – від «історій фанатів» до академічних монографій, а також дисертацій, виданих у різних країнах світу різними мовами, належать Comics.Research.org, ComicsBookDB.com, ComicsResearchBibliography.

[6] У мережі є кілька потужних ресурсів, в яких представлені колекції видань коміксів та/або їхня бібліографія (наприклад Digital Comic Museum, DC Comics Database, Marvel Comics Database та ін.).

[7] Зокрема World Encyclopedia of Comics за редакцією Maurice Horn (1999) у 7-ми томах, Comics Through Time за редакцією M. Keith Booker (2014) у 4-х томах, що містять обширну інформацію щодо жанрово-тематичного розмаїття коміксів, комікс-стрипів і графічних романів, їхніх авторів, художників, видавців, а також тенденцій продукування. Переважну більшість описаних тут артефактів видано в США, а також в Європі та Азії англійською мовою.

культурології (Cultural Studies), філософії, психології, теорії літератури, що, до слова, донедавна не визнавала комікс як маскультовий жанр гідним серйозної академічної уваги[8].

Оскільки українська наука перебуває лише на підступах до вивчення феномену графічної літератури, доля українського коміксу та графічного роману певною мірою залежить від глибокого опрацювання та адаптації досягнень світової думки до українських соціокультурних реалій. Корисними для дослідників є визнані за найавторитетніші праці засадничого характеру, в яких обґрунтовується використовувана у Comics Studies термінологія, викладаються сформовані на сьогодні знання про основні жанрові/піджанрові й тематичні характеристики графічної літератури, еволюцію технік виконання тощо[9]. Особливо цінними є праці, в яких описуються випрацювані на сьогодні підходи до аналізу явища[10] та викладання відповідних дисциплін в університетській освіті[11], і, безперечно, ті, в яких осмислюються новочасні трансформації, що їх зазнає традиційна система коміксів під впливом нових жанрів, таких як абстрактні комікси, цифрові комікси та шоу-манга[12].

Однак при цьому слід враховувати, що більшість теоретичних положень викладених в англомовній науковій літературі, побудована на специфічному емпіричному матеріалі: англомовних (оригінальних чи перекладених) виданнях графічної літератури, що відображають передовсім особливості найрозвинутіших на сьогодні комікс-культур: американської, японської (манга) і франко-бельгійської (bande dessinée). Тому потрібні дослідження, які б корелювали з реаліями інших культур, зокрема української.

Можна стверджувати, що комікс та графічний роман вже присутні в українському дискурсивному полі. Проте обговорення цих особливих культурних феноменів ведеться переважно в публіцистичному ключі на «коміксоорієнтованих», арт-літературних та культурологічних інтернет-ресурсах, часом у формі оглядів та рецензій, а також спорадично виникає в мас-медіа, коли інформаційним приводом для цього слугує вихід (чи переклад) чергового видання.

Нечисленні статі власне наукового характеру апелюють до теоретичних напрацювань світової науки, а також демонструють міждисциплінарне зацікавлення здобуткам графічної літератури — з мистецтвознавчої[13], історико-

[8] Так, реакцією на зростання зацікавлення феноменом коміксу з боку теорії літератури є заснована Американською асоціацією сучасної мови (MLA) спеціальна дискусійна група GS Forum з коміксів та графічних наративів [див. дет. 6].

[9] Окрім названих уже праць С. МакЛауда, Я. Бетена та Ф.Хюго, McLaughlin J., ed. Comics as Philosophy. – Jackson: University Press of Mississippi, 2005. 256 p.; Groensteen, Th.. The System of Comics/ trans. B. Beaty and N. Nguyen. – Jackson: University Press of Mississippi, 2007; Stein, D. From Comic Strips to Graphic Novels: 2nd ed. – De Gruyter, 2015. 416 p. та ін.

[10] Magnussen, A., Christiansen H.-Ch, eds. Comics & Culture: Analytical and Theoretical Approaches to Comics. – Copenhagen, Denmark: Museum Tusculanum P / University of Copenhagen, 2000. 250 p.; Critical Approaches to Comics: Theories and Methods / ed. by M. J. Smith, Randy Duncan. – Routledge, 2011. 328 p.

[11] Teaching the Graphic Novel (Options for Teaching) / ed. by S. Tabachnik. – The Modern Language Association of America, 2009. 361 p.

[12] Groensteen,Th. Comics and Narration / trans. A. Miller. – Jackson: University Press of Mississippi, 2013. 192 p.

[13] Колесник О. С. Поетика графічного роману: синтез мистецтв та транспозиції / О. С. Колесник // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. 2013. Вип. 31. С. 301–306. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apitphk_2013_31_43; Підопригора С. Українська графічна проза на шляху до популярності / С. Підіпригора // Ideo-Grafilka. Мир комиксов и книг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ideo-grafika.com/ukrainian-grafik-novels/

культурологічної[14], лінгвокультурологічної[15] перспективи. У спорідненій соціокомунікативній площині проблему функціонування коміксу розглядає О. Гудошник, акцентуючи увагу на потребу формування в українському соціуму масового попиту на графічну літературу як чинника її розвитку [7]. Варто відзначити й єдине перекладене українською мовою видання «Комікс у музеї сучасного мистецтва», що є збіркою різнорідних матеріалів із галузі Comics Studies авторства від «метрів» американського незалежного коміксу Р. Крамба та А. Шпігельмана. Зібрані разом, вони, за задумом упорядника, покликані окреслити проблему взаємин коміксу і мистецтва [8].

Мета статті — дослідити сегмент графічної літератури на українському видавничому ринку з урахуванням перспектив його подальшого розвитку та виявити потенціал власне українських «мальописів» як об'єкта видавання та промоції.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних економічних, технологічних й соціокультурних умовах розвитку українська видавнича галузь повинна демонструвати готовність до інноваційності в усіх своїх сферах, зокрема і щодо виведення на ринок нових з огляду на жанрово-типологічні характеристики продуктів, заповнюючи донедавна порожні ніші й формуючи на нові видання стабільний попит. Саме до інноваційних можна віднести сьогодні й комікси та графічні романи.

Чи можна вважати жанри графічної літератури для української культури новими? Дослідники стверджують, що «мальовані історії» вже існували в нашій культурі, навіть у радянські часи, коли жанр був табуйований. Однак, на відміну від багатьох культур світу — як західних, так і східних, в українській культурі традиція творення (а звідси й споживання/читання) коміксу та інших жанрів графічної літератури, не була належно розвинутою.

Перші спроби в новітній історії України творити власні мальовані історії пов'язаний з коміксами історичної тематики [9] та ринком дитячої періодики, а згодом й дитячих книжкових видань, коли видавці шукали цікавих способів адаптації українського фольклору і класики [10]. Проте вони не переросли у тенденцію, вочевидь, через брак художників, здатних працювати у відповідному жанрі, а тому — доволі сумнівну якість створених тоді продуктів. Видавнича пропозиція для підлітків останніх років виглядає цікавішою і різноманітнішою завдяки виданням перекладених «мальованих історій» для дітей, що вже отримали всесвітнє визнання [11]. До історичної тематики після тривалої перерви також повернулися вже у 2010-х рр.

Фактично до другої половини 2010-х рр. комікси перебували наче в «підпіллі», ними цікавилося доволі обмежене середовище заангажованих в їхню культуру авторів та художників і не надто чисельна аудиторія фанатів. «В Україні мистецтво

[14] Бєлов Д. Комікс як продукт інформаційної культури / Д. Бєлов // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2018. – Вип. 49. – С. 83–103; Почепцов Г. Комікси як засіб трансляції соціальних смислів / Г. Почепцов // Мерлін, Супермен і Гаррі Поттер: конструювання нематеріального в масовій культурі. – К.: Спадщина, 2013. С. 39–48;; Філоненко Б. Потрійне «Ось!», або Декілька поглядів на комікс-журналістику // Читомо [Електронний ресурс]. — Режим доступу:http://www.chytomo.com/book-art/potrijne-os-abodekilka-poglyadiv-na-komiks-zhurnalistiku та ін.

[15] Космацька Н. В. Структурно-функціональні особливості мови французьких коміксів (на матеріалі серії «Asterіх») : автореф. дис. … канд. філол. наук : спец. 10.02.05 / Н.В. Космацька. – Київ, 2012. – 19 с. та її ін.праці.

«мальованих оповідок» активно розвивається, але комікси рідко виходять на широку публіку», — стверджувала на підставі спілкування з майстрами жанру О. Максименко у статті за 2012 р. [12]. Арт-критик Б. Філоненко, який разом з однодумцями започаткував лекторій «Комікс: короткий вступ», 2014 р. в інтерв'ю «Читомо» взагалі заперечував існування в Україні коміксу, називаючи створені на той час перші власне українські мальописи «окремими експериментами окремих людей, але аж ніяк не масовою культурою» [13].

Наприкінці 2010-х рр. ситуація почала стрімко змінюватися, насамперед, внаслідок активізації видання перекладених коміксів. І хоча споживання/читання коміксів ще не встигло перетворитися у масове культурне явище, проте цей поки що нішевий продукт містить, на наш погляд, значний видавничий потенціал.

Опираючись на дані національної бібліографії, опубліковані Книжковою палатою України [14, 15], ми створили репертуар видань мальописів і представили двома графіками динаміку їх випуску протягом 1991–2018 рр.[16]

Динаміка випуску коміксів в Україні (1991–2009 рр.)

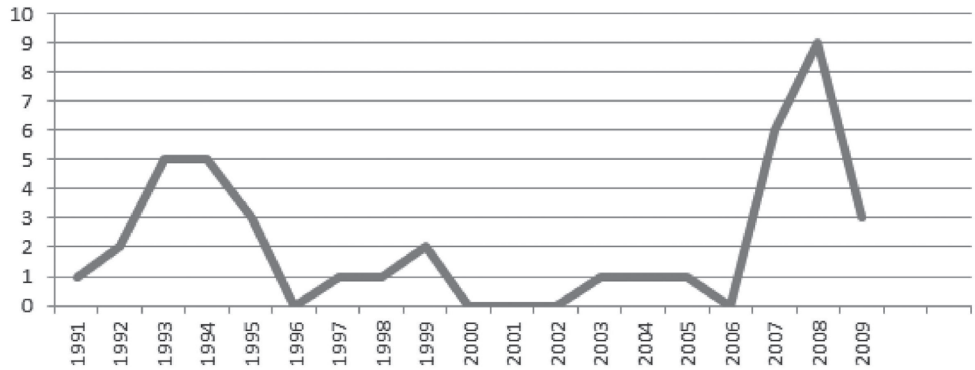

Динаміка випуску коміксів в Україні (2010–2018 рр.)

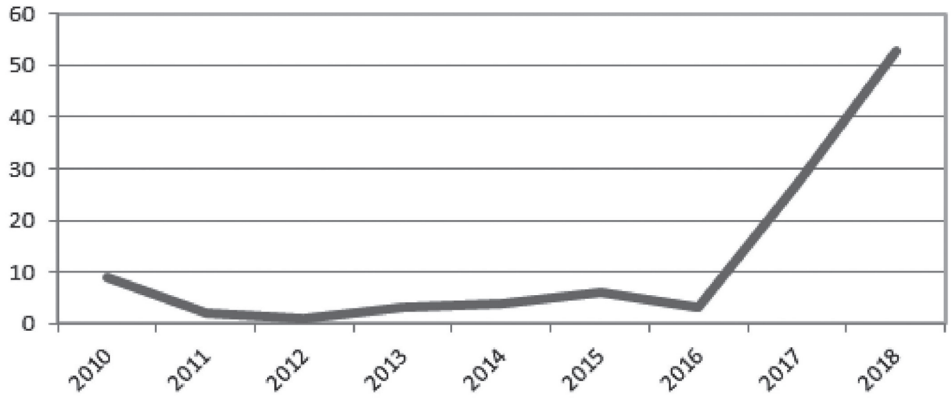

[16] Ми використовували також інформацію, розміщену на сайтах видавництв, та у Вікіпедії. Проте наведені дані можуть бути неповними, адже, на жаль, ретельного обліку випущених в Україні видань, у т.ч. коміксів не ведеться.

Як бачимо, від 1991 р. до 2010 р. щорічна кількість виданих в Україні коміксів варіювалась від одного до шести видань. 2010 р. було видано дев'ять назв, а в подальших роках — мінімум три видання щорічно, окрім 2011 та 2012 рр., коли через економічну скруту припинили свою діяльність декілька груп ентузіастів-аматорів, які займались створенням українських коміксів. Після доволі тривалої стагнації висхідна тенденція окреслилася лише 2016 р.: щорічна кількість назв зростає в кілька разів. Якщо 2017 р. було видано 27 назв, то 2018 р. — вже 53. Попри значне зростання щорічної кількості назв видань коміксів та графічних романів Україна все ще помітно відстає за цим показником (як і за накладами) від інших європейських країн. Для порівняння: 2016 р. у сусідній Польщі вийшло близько 1200 найменувань коміксів. Однак українські видавці декларують доволі амбітні плани. Так, видавництво «Рідна мова» анонсувало на 2019 р. публікацію щонайменше одного перекладу DC на місяць [16].

На нашу думку, значне збільшення річної кількості видань коміксів та графічних романів за останні два роки зумовлено низкою причин, а саме :

- появою фінансово успішних проектів («Даогопак», «Герой поневолі», «Серед овець» та ліцензійні переклади DC, Marvel);
- популяризацією читання коміксів в Україні (створення соціальних груп фанатів коміксів, спеціалізованих сайтів, книгарень);
- появою значної кількості екранізацій коміксів, що привернуло увагу до гік-культури;
- проведенням щорічного Kyiv ComicCon та ComicCon Ukraine, що сприяло формуванню комунікативного середовища для авторів, художників та видавців;
- купівлею авторських прав на переклад і видання українською мовою всесвітньовідомих комікс-проектів;
- відсутністю конкуренції з російським продуктом.

Важливо наголосити, що досліджуваний сегмент ринку формується двома потоками: перекладеними ліцензійними та власне українськими (від українського творця) проектами. Обидві групи коміксів та графічних романів видаються українською мовою. Кращу динаміку розвитку демонструє сегмент перекладеної продукції: так, з 80 виданих 2017-2018 рр. коміксів 67 є ліцензійними. Серед перекладених українською мовою — всесвітньовідомі коміки серії DC («Рідна мова», 2017) та Marvel («Fireclaw», 2017), серія Дрогонеро від «Sergio Bonelli Editore» («Fireclaw», 2017). У 2018 р. було придбано ліцензії на такі комікси, як: «Metal gear solid», «Гарфілд» («Molfar Comics», 2018), «Dark Horse» («Vovkulaka», 2019). Показово, що за переклад ліцензійного продукту взялись видавництва, що до того комікси не випускали: так, скажімо, «Артбукс» випустило «Гільду» та «Артура», а «Наша ідея» — «Зук» та «Адель».

Основних «гравців» на ринку українських коміксів та графічних романів умовно можна поділити на видавництва, що спеціалізуються на адаптації зарубіжних коміксів українською мовою («Рідна Мова» та «Ірбіс Комікси», «Fireclaw», «Northern Lights», «Molfar Comics»), і на видавництва, що працюють над створенням українського продукту («Nebeskey», «Vovkulaka», «UAComix»). Видавці намагаються

тримати ціни на доступному для цільової аудиторії рівні — комікси від вітчизняних авторів коштують в середньому до 200 грн., а перекладених — від 400 грн.

Серед українських коміксистів, що продуктивно працюють останні два роки, А. Данкович («Мор», «Саркофаг», «UAComix», 2017), І. Баранько («Скегі Згуба», 2017), О. Корешков («Серед овець», «Vovkulaka», 2017–2018 рр.), Я. Фудзяк, Т. Ярмусь («Троє проти зла», «UAComix», 2017), М. Тимошенко («Герой поневолі», «Леополь», 2017). Часто українські видавці залучають для створення коміксів художників з-за кордону (за приклад може слугувати проект «Хроніки Аптауна» («UAComix», 2017), створюваний комісистами з Греції).

Аналіз українського ринку коміксів також показав, що основною цільовою аудиторією перекладених проектів є діти та підлітки, натомість більшість коміксів українського виробництва орієнтовано на юнацьку та дорослу аудиторію. Існує залежність між тематикою та потенційною читацькою аудиторією: комікси на супергеройську тематику можуть адресуватися дітям і читачам з віковим обмеженням 18+. Звичайно, більшість коміксів є універсальними для будь-якої цільової аудиторії, адже унікальність коміксу власне й полягає в його орієнтованості на спільноту читачів, які цікавляться коміксами у будь-якому віці.

У контексті окресленої нами проблематики на особливу увагу заслуговують власне українські проекти — як коміксів, так і графічних романів (до останніх відносять, зокрема, «Даогопак», «Герой поневолі», «Діра»). Сьогодні українська графічна література перетворюється на носія нової української міфології, на один із дієвих засобів її творення і трансляції. Сучасна жива міфологія народжується з актуальних суспільних процесів. З точки зору аналітичної психології глибинний зміст коміксу в аспекті міфотворення є зрозумілим будь-якій людині, адже комікси побудовані на архетипах [17]. Сучасні українські комікси побудовані на зрозумілому простому принципі — справедливе добро веде боротьбу із ганебним злом.

Цей чинник суттєво підносить комунікативні можливості жанрів нової графічної літератури, вона стає цікавою для різних аудиторій, що своєю чергою зміцнює її видавничі можливості. За свідченням М. Прасолова, одного з творців відомого сьогодні в Україні й в світі українського графічного роману: «люди, які були на Грушевського... читали «Даогопак»! Я вважаю це нашим досягненням» [18].

Тематичний аналіз власне українських коміксів, випущених упродовж 2015–2018 рр., показав, що до 2018 р. провідною була національно-історична тематика, у 2018 р. жанрово-тематичний діапазон помітно розширився. Серед найновіших українських коміксів та графічних романів виокремлюємо:

- військово-патріотичні: «Кіборги» (ГО «Вірні Традиціям», 2018), «ТАТО» (Ком'яхов, 2018);
- альтернативна історія: «Воля. Том 2» («Асґардіан комікс», 2018), «Легенди Хом'якиєва. Княжа воля» («Асґардіан комікс», 2018);
- патріотична супергероїка: «Патріот» (самвидав, 2018), «Укрмен» (FLAT Company, 2018);
- антиутопія: «Серед овець» («Vovkulaka», 2018), «Хроніки Аптауна» (UAComix, 2018);

– хорор-історії: «Мор» (UAComix, 2017), «В землю» (UAComix, 2018) «Відлюдники» («Vovkulaka», 2018).

Виразною рисою сучасного українського візуального наративу є створення національних супергероїв, що наділені звичним для персонажів зарубіжних коміксів правильним героїчним моральним сенсом, але при цьому не мають аналогів у світових школах коміксів. Універсальним архетипним героєм в українських мальописах виступає козак («Даогопак», «Українські супергерої», «Діра», «Савурмогила»), що втілює зрозумілу українцям міфологічну схему і відображає принцип — добрий і сильний герой, що захищає добро і протистоїть злу. Козак як образ супергероя ближчий українському читачеві, аніж зарубіжні аналоги. Серед супергероїв українських коміксів також є воїни, солдати («Звитяга», «Кіборги»), що є звичайними людьми, надзвичайні здібності в яких виникають завдяки раціональній рушійній силі — патріотизму. У мальописах устами супергероя висловлюються ті чи інші суспільні думки і настрої. Саме супергерой, коли суспільство по суті нічого не може вдіяти, завдяки унікальним вмінням чи дивовижній силі, може вирішити будь-яку проблему та покарати винних. Таким є, скажімо, герой коміксу «Укрмен» (FLAT Company, 2018), що поєднав у собі риси американської школи супергероїки та сучасних українських традицій мальопису.

Аналіз сюжетів та героїв українських коміксів показує, що основною рушійною силою поведінки супергероїв є патріотизм, героїзм, прагнення здійснити подвиг. Він може бути силовий, фантастичний чи магічний. Безсумнівно, першорядне значення мають військові подвиги, спрямовані на захист рідної землі від нападників. Так, наприклад, військова ситуація у країні стала головним мотивом коміксів та «Звитяга» («Асґардіан комікс», 2018) та «Кіборги».

Антагоністи супергероїв, зазвичай, позбавлені рис моральності й людяності: такими є безжальні окупанти у коміксі «Діра» («Люта справа» 2018), холоднокровні вбивці із «Доогопака» Хасан і Ахмет («Nebeskey», 2012) чи дворли — орли-людожери із коміксу «Українські супергерої» (самвидав, 2018) . Часом вони неконкретизовані, їхні злодіяння мають абстрактний, узагальнений характер, часом вони мають цілком реальний прототип, який легко зчитується (наприклад, образ тоталітарного суспільства у коміксі «Серед овець»).

Розробляються в українських мальованих історіях й новітні актуальні, ба навіть гостро злободенні теми. Першим українським коміксом про боротьбу з корупцією є заснований М. Піменовим проект «Хроніки Аптауна». Він позиціонується як мальовані історії звичайних людей, які визначились зі своїм вибором та почали боротися з корупцією своїми силами та способами. У сюжеті коміксу розкривається боротьба семи героїв із корупцією. Вони діють за принципом «народного звинувачення», намагаються не лише викрити, але і покарати корупціонерів. Схеми та історії для сюжетів базуються на реальних прикладах з української дійсності.

Підсумовуючи, зазначимо, що перспективність розвитку графічної літератури зумовлена загальносвітовими трендами — невпинною переорієнтацією суспільства з культури вербальної на культуру візуальну, формуванням суспільного запиту на максимально унаочнену, візуалізовану форму репрезентації контенту, спрямовану

на краще його сприйняття та засвоєння. Проте сучасний український мальопис має свою особливу додану вартість, що складається з гостро актуальної (злободенної) тематики, сформованого національного образу супергероя, що не має аналогів у зарубіжних коміксах, й особливих соціально важливих функцій: творення і підтримки сучасної української міфології, популяризація ідеї заступництва, захисту батьківщини, боротьби з корупцією, боротьби із силами зла — не абстрактними, а цілком реальними, вписаними в сучасний український соціально-політичний контекст.

Попри на скепсис щодо можливості прищеплення та розвою на українському видавничому, мистецькому, культурному ґрунті жанри коміксу і графічного роману набувають популярності, а Україна поволі долучається до світової тенденції, намагаючись створити в її межах власну школу і традицію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. McCloud, Scott. Understanding Comics: The Invisible Art. – Northampton, MA: Kitchen Sink Press, 1993. – 215 p.
2. Baetens, J. and F.Hugo. The Graphic Novel: An Introduction (Cambridge Introductions to Literature). – Cambridge: Cambridge University Press, 2014. – 298 p. – URL: http://www.labster8.net/wp-content/uploads/2016/01/TheGraphicNovel-Baetens-Frey-s.pdf.
3. Список коміксів, перекладених українською мовою// Вікіпедія. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki.
4. Huges, M. Are comic books literature? Why or why not?. – URL: https://www.quora.com/Are-comic-books-literature-Why-or-why-not.
5. SAM: Storytelling Across Media //Comic-Con International: San Diego: web-site. – URL: https://www.comic-con.org/frontpage/sam-storytelling-across-media.
6. Comics and Graphic Narratives. The MLA Discussion Group: web-site. – URL: https://graphicnarratives.org/about.
7. Гудошник О. Комікс в українскому комунікативному просторі // Вісник Дніпропетровського університету. – 2017. – Вип. 17. – С. 19–24.
8. Комікс у музеї сучасного мистецтва / Х.-У. Обрист, Дж. Карлин, Р. Крамп, А. Шпигельман; упор. Б. Філоненко; пер. М. Стриха. – К. : IST Publisnig. – 112 с.
9. Ринк О. Таємна історія українських коміксів. Від середньовіччя і до Сендмена» //. – URL: http://web.archive.org/web/20180530030526/http://www.vertigo.com.ua/history-of-ukrainian-comics/.
10. Огар Е. Дитяча книга в українському соціумі (досвід перехідної доби). – Львів: Світ, 2013. – 430 с.; Нікішова К. Жанр коміксу на українському книжковому ринку// Коло. – 2013. – № 3. – С. 35 – 39 та ін.
11. Київська Міра. Комікси українською: що читати дітям та підліткам // Bokmal. – URL: https://bokmal.com.ua/media-world/ukrainian-comics-for-teens-and-kids/.
12. Максименко О. Мальовані історії: в Україні комікс активно розвивається, але рідко потрапляє на очі// Тиждень. – 2012. – 24 лип. – URL: https://tyzhden.ua/Culture/55301.
13. Пухарєв П. Борис Філоненко: Робити комікси з українськими героями зараз на часі / П. Пушкарєв // Читомо. – 2014. – 3 лист. – URL: http://archive.chytomo.com/book-art/boris-filonenko-robiti-komiksi-z-nacionalnimi-geroyami-zaraz-na-chasi.

14. Літопис образотворчих видань 2005-2014 рр. — URL: http://www.ukrbook.net/litopysy. html.
15. Державна установа України «Книжкова палата імені Івана Федорова». — URL: //www.ukrbook.net.
16. Українські комікси 2018 року. Тенденції першого півріччя. — URL: http://www.ukrfantclub.com.ua/statti/ukraienski-komiksi-2018-roku-tendenciie-persogo-pivricca.
17. Белова Т. М. Комиксы как средство выражения этнокультурных стереотипов / Т. М. Белова // Вестн. Кемеров. гос. унта. – 2015. – № 3 (2). – С. 132–136. – URL: https://cyberleninka.ru/article/n/komiksy-kak-sredstvo-vyrazheniya-etnokulturnyh-stereotipov.
18. Максим Прасолов: Люди, щ обули на Грушевського, читали «Даогопак» /П. Пухарєв // Читомо. – 2014. – 28 квіт. – URL: http://archive.chytomo.com/interview/maksim-prasolov-lyudi-shho-buli-na-grushevskogo-chitali-daogopak.

REFERENCES

1. McCloud, Scott (2015). Understanding Comics: The Invisible Art. Northampton, MA: Kitchen Sink Press, 1993. (in English).
2. Baetens, J. and F.Hugo (2014). The Graphic Novel: An Introduction (Cambridge Introductions to Literature). Cambridge: Cambridge University Press. Retrieved from: http://www.labster8.net/wp-content/uploads/2016/01/TheGraphicNovel-Baetens-Frey-s.pdf. (in English).
3. Spysok komiksiv, perekladenykh ukrainskoiu movoiu (2018). Retrieved from: https://uk.wikipedia.org/wiki (in Ukrainian).
4. Huges, M. (2018). Are comic books literature? Why or why not? Retrieved from : https://www.quora.com/Are-comic-books-literature-Why-or-why-not. (in English)
5. SAM: Storytelling Across Media //Comic-Con International: San Diego.(2018). Retrieved from: https://www.comic-con.org/frontpage/sam-storytelling-across-media. (in English)
6. Comics and Graphic Narratives. The MLA Discussion Group. Retrieved from: https://graphicnarratives.org/about (in English).
7. Hydoshnyk O. (2017). Komiks v ukrainskomu komunikatyvnomu prostori. Visnyk dnipropetrovskoho unsversytetu (in English).
8. Komiks u muzei suchasnoho mystetstva (2018). Kharkiv: IST Publishing (in Ukrainian).
9. Rynk O. (2018). Taiemna istoriia ukrainskykh komiksiv. Vid serednovichchia i do Sendmena» Retrieved from: http://web.archive.org/web/20180530030526/http://www.vertigo.com.ua/history-of-ukrainian-comics/ (in Ukrainian).
10. Ohar E.(2013). Dytiacha knyha v ukrainskomu sotsiumi (dosvid perekhidnoi doby). Lviv: Svit (in Ukrainian); Nikishova K. (2013). Zhanr komiksu na ukrainskomu knyzhkovomu rynku. Kolo (in Ukrainian).
11. Kyivska Mira. (2018). Komiksy ukrainskoiu: shcho chytaty ditiam ta pidlitkam.Bokmal Retrieved from: https://bokmal.com.ua/media-world/ukrainian-comics-for-teens-and-kids/ (in Ukrainian).
12. Maksumenko O. (2012). Malovani istorii v Ukraini: romiks aktyalno rozvyvaietsia ale ridko potraplae na ochi. Tyzhden. Retrieved from: https://tyzhden.ua/Culture/55301.
13. Pukhariev M.(2018). Borys Filonenko: Robyty komiksy z ukrainskymy heroiamy zaraz na chasi Chytomo. Retrieved from: http://archive.chytomo.com/book-art/boris-filonenko-robiti-komiksi-z-nacionalnimi-geroyami-zaraz-na-chasi (in Ukrainian).

14. Litopys obrazotvorchykh vydan (2005–2014). Retrieved from: http://www.ukrbook.net/litopysy.html. (in Ukrainian).
15. Derzhavna ustanova Ukrainy «Knyzhkova palata imeni Ivana Fedorova» (2018). Retrieved from: http://www.ukrbook.net (in Ukrainian).
16. Ukrainski komiksy 2018 roku. Tendentsii pershoho pivrichchia (2018). Retrieved from: http://www.ukrfantclub.com.ua/statti/ukraienski-komiksi-2018-roku-tendenciie-persogo-pivricca(in Ukrainian).
17. Belova T.(2015). Komiksy kak sredstvo vyrazhenia etnokulturnyh stereotypov. Vestnyk Kamerovskogo yniversiteta. Retrieved from: https://cyberleninka.ru/article/n/komiksy-kak-sredstvo-vyrazheniya-etnokulturnyh-stereotipov (in Rusha).
18. Praslov M.(2014). Ludy sco byly na Hryshevskogo chytaly Daogopak. Chytomo. Retrieved from: http://archive.chytomo.com/interview/maksim-prasolov-lyudi-shho-buli-na-grushevskogo-chitali-daogopak (in Ukrainian).

doi: 10.32403/0554-4866-2018-2-76-64-75

MODERN UKRAINIAN “MAL’OPYS” (GRAPHIC LITERATURE): REALITIES OF PUBLISHING AND PERSPECTIVES

E. Ohar, Kh. Kopylchak

Ukrainian Academy of Printing
19, Pid Holoskom St., Lviv, 7020, Ukraine
emilijuly@gmail.com

The purpose of this study is to describe the main genres of graphic literature — comic book and graphic novel — as objects of publishing, its place in the publishing repertoire of the independence of Ukraine and the revealing of the publishing potential of the Ukrainian “manuscripts”.

Unlike many cultures of the world, the tradition of creating and reading comic books and other genres of graphic literature in Ukrainian culture has not been well developed. This explains the fact that, on the scale of its integration into the theoretical and practical spheres, it significantly outweighs the experience of those countries where the culture of graphic narrative has a long history, is constantly modernizing, evolving toward high art, causing the attention of academic science. The prospects of Ukrainian studies in the field of graphic literature are seen in the comprehension of the developments in world science with their subsequent adaptation to Ukrainian cultural and publishing realities.

The analysis of the dynamics of the release of comic books in Ukraine during 1991–2018 showed a sharp rise from 2016 after a long stagnation (1–5 titles per year). The revealed reasons are the emergence of financially successful original and translated projects, the creation of institutions promoting culture reading graphic literature, forming favorable for the development of the phenomenon of communicative environment; the

spread of cross-media technologies, the purchase of copyrights for the translation and publication of world-renowned comic projects in Ukrainian, etc.

Perspective in the development of graphic literature, its mediazation is determined by global trends — a relentless reorientation of society from the culture of verbal to the culture of spectacular. However, the modern Ukrainian painting has added value: unique images of Ukrainian superheroes that do not have analogues in world practice, hot social topics that are very important to the mass audience (war, freedom of war, corruption, etc.), unique graphic image, specific functions — creation and popularization of modern Ukrainian mythology. Due to this features comic and graphic novel are able to transform from creativity of some into a phenomenon of mass culture in contemporary Ukraine.

Keywords: *graphic literature, Ukrainian comics and graphic novels, publishing market, genre-typological characteristics, Ukrainian superheroes.*

Стаття надійшла до редакції 24.09.2018.
Received 24.09.2018.